

Onze ref.: 2015-201

ONDERZOEKSRAPPORT

Juli 2015

DE TOEGANKELIJKHEID VAN OPENBARE VOORZIENINGEN IN DE 19 GEMEENTEN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST VOOR PERSONEN MET EEN HANDICAP

1. CONTEXT

Het Interfederaal Gelijkekansencentrum is volgens de antidiscriminatiewetgeving bevoegd om gevallen te behandelen van discriminatie op grond van onder meer een handicap of de gezondheidstoestand. Daarnaast hebben de federale overheid en de deelstaten het Centrum in 2011 aangeduid als onafhankelijke instantie voor de bevordering, bescherming en opvolging van de uitvoering van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

België is in september 2014 voor het eerst door het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap geëvalueerd. Naar aanleiding van deze evaluatie heeft het Comité zijn slotbemerkingen aan België overgemaakt. Hierin wijst het vooral op het belang van maatregelen om de toegang tot de bebouwde omgeving voor iedereen te verbeteren. Het Comité raadt België expliciet aan om een coherente strategie met duidelijke en bindende doelstellingen uit te werken om het bestaande bebouwde kader op korte, middellange en lange termijn beter toegankelijk te maken.

Het Centrum heeft begin 2015 een kwalitatieve studie over de toegankelijkheid van de gemeentehuizen in de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gemaakt. Het ontmoette daarbij allerhande partners gemeentelijke ambtenaren, verenigingen van personen met een handicap, toegankelijkheidsexperts, leden van de gewestelijke administratieve diensten en kabinetten en de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Naar aanleiding van deze gesprekken heeft het Centrum vastgesteld dat de toegankelijkheid van de gemeentehuizen sterk verschilt van gemeente tot gemeente. Er zijn verschillende factoren die deze verschillen verklaren: betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld, erfgoedkundige beperkingen, politieke prioriteiten van de gemeentelijke mandatarissen, de bewegelijkheid van de ambtenaren voor de thema's handicap en toegankelijkheid, beschikbaar budget enz. Hoewel het Centrum heeft vastgesteld dat de meeste gemeenten bereid zijn om de toegankelijkheid van hun diensten en voorzieningen te verbeteren, blijken ze hun inspanningen niet altijd even goed te coördineren en aan te sturen.

Nochtans is toegankelijkheid voor heel wat mensen belangrijk, niet alleen voor personen met een (motorische, visuele, auditieve of verstandelijke) handicap, maar ook voor bejaarden, voor ouders met kindwagens, voor personen die tijdelijk beperkt mobiel zijn enz. Het is bekend dat maatregelen om de toegankelijkheid voor personen met een

handicap te verbeteren (of beter, die oorspronkelijk voor deze doelgroep zijn bedoeld), iedereen ten goede komen.

Gelet op de vastgestelde verschillen en om te garanderen dat iedere Brusselaar met een handicap toegang heeft tot gemeentelijke dienstverlening en kan deelnemen aan het politieke en openbare leven in de stad, heeft het Centrum voor de 19 Brusselse gemeenten en voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een aantal aanbevelingen geformuleerd.

2. AANBEVELINGEN VOOR DE GEMEENTEN

2.1. Ter informatie van de burgers een stand van zaken van de toegankelijkheid opmaken en een actieplan opstellen

Algemeen stelt het Centrum vast dat lokale besturen nauwelijks over de toegankelijkheid van hun diensten en gebouwen communiceren. Omdat verplaatsingen voor personen met een handicap vaak geen sinecure zijn (door de gebrekkige toegankelijkheid van wegen, van het openbaar vervoer enz.), willen de meesten op voorhand weten of de plaats waar ze naartoe moeten, toegankelijk is.

Als de lokale besturen zelf niet over de nodige kennis van zaken beschikken, kunnen ze voor deze toegankelijkheidsaudits een beroep doen op de daartoe bestaande verschillende gespecialiseerde organisaties in Brussel, Wallonië en Vlaanderen. Om over het niveau van toegankelijkheid te communiceren, kunnen de gemeenten gebruik maken van toegankelijkheidslabels zoals Access-i. Die maken voor zeven categorieën van personen met een beperkte mobiliteit meteen duidelijk hoe toegankelijk voorzieningen zijn.

Het uitvoeren van een audit is ook de perfecte aanleiding om in kaart te brengen welke maatregelen gemeenten kunnen nemen om de toegang tot gemeentelijke infrastructuur en voorzieningen te verbeteren. Aan de hand hiervan kan de gemeente haar prioriteiten vastleggen en afhankelijk van de beschikbare middelen een duidelijk en realistisch actieplan op korte, middellange en lange termijn (gaande van kleine werkzaamheden en redelijke aanpassingen tot eventuele grondige renovaties) uitwerken. De audit kan ook eenvoudig uit te voeren aanpassingen aan het licht brengen die de toegankelijkheid ingrijpend kunnen verbeteren. Grotere werken kunnen dan weer op langere termijn worden gepland en begroot.

Het Centrum raadt de gemeenten aan om een volledige audit uit te voeren van de toegankelijkheid van hun openbare infrastructuur voor alle categorieën van personen met een handicap. Deze audit moet tot doel hebben om de burger over het toegankelijkheidsniveau van openbare gebouwen te informeren, maar ook om de geleidelijke verbetering van hun toegankelijkheid te plannen en te begroten.

2.2. Rekening houden met toegankelijkheid in alle fasen van een project en bij het project in zijn geheel

Het Centrum heeft vastgesteld dat gemeenten al te vaak laattijdig aan de toegankelijkheid van hun project denken, met andere woorden wanneer vraag tot het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning al is ingediend of wanneer de werken al in uitvoering zijn. Om de kosten en de esthetische impact van toegankelijkheidswerken tot een minimum te beperken, is het nochtans aangewezen om met toegankelijkheid al in de voorontwerpfase rekening te houden wanneer alle mogelijkheden nog open liggen. Sommige ingrepen zijn niet duur en voorkomen extra uitgaven in de toekomst.

Tijdens de werken en bij de oplevering is het ook van belang om voortdurend aandacht te blijven hebben voor toegankelijkheid. Vaak is de toegankelijkheid op plan helemaal in orde, maar blijkt dit na de werken niet langer het geval te zijn. Gemeentelijke ambtenaren die instaan voor de oplevering van werken, moeten deze weigeren wanneer ze tekortkomingen op het gebied van toegankelijkheid vaststellen. Volgehouden onderhoud en aandacht voor toegankelijkheid is ook een must. Slecht geplaatste bloempotten of straatmeubilair, willekeurig neergezette borden, het ontbreken van signalisatie enz. kunnen de toegankelijkheid van een gebouw of een voorziening compromitteren.

Het Centrum heeft ook vastgesteld dat de gemeenten er soms een enge visie op toegankelijkheid op nahouden. Het gaat immers niet alleen om toegang tot de fysieke omgeving, maar ook tot informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatiesystemen en -technologie en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor of aangeboden worden aan het publiek.

Het Centrum raadt de gemeenten aan om alle projecten en plannen aan een 'mainstream'-toets te onderwerpen om te garanderen dat bij alle stappen van het besluitvormings- en uitvoeringsproces met toegankelijkheid rekening wordt gehouden. De gemeenten kunnen hiervoor een beroep doen op de diensten van (interne of externe) toegankelijkheidsadviseurs.

2.3. *Personeel opleiden en een toegankelijkheidsadviseur/begeleider aanduiden*

Sommige Brusselse gemeenten hebben verenigingen gevraagd om hun personeel wegwijs te maken in en vertrouwd te maken met de thema's handicap en toegankelijkheid. Deze initiatieven moeten vaker gebeuren, niet alleen voor zoveel mogelijk gemeenteambtenaren, maar ook voor mandatarissen. Toegankelijkheid is immers een thema waarmee iedereen rechtstreeks of onrechtstreeks te maken heeft: zowel de beleidsmaker of de architect van wie de projecten uitgaan, als de loketbedienden die de burgers ontvangen en het onderhoudspersoneel dat voorwerpen verplaatst om zijn werk te kunnen doen.

Iedereen in de gemeente moet met toegankelijkheid rekening houden; het is immers een transversaal thema waarmee alle gemeentediensten te maken krijgen (openbare werken, stedenbouw, mobiliteit, sociale zaken, IT enz.). Net omdat het een dienstoverschrijdend thema is, is de 'cel gelijkekansenbeleid' goed geplaatst om te sensibiliseren rond toegankelijkheid en om erover te waken dat met toegankelijkheid rekening wordt gehouden.

In oktober 2013 is "Bruxelles Formation" in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met een opleiding toegankelijkheidsadviseur gestart. Dit functieprofiel is op lokaal niveau bijzonder interessant. Net zoals gemeenten nu al beschikken over milieu-, mobiliteit- of preventieadviseurs, moeten ze intern een toegankelijkheidsexpert hebben die erop toeziet dat alle gemeentelijke betrokkenen in hun plannen rekening met dit aspect houden. Als deskundige staat de toegankelijkheidsadviseur de verschillende actoren in hun projecten bij en geeft hen advies over de vingerende regelgeving en over *good practices*.

Het Centrum raadt de gemeenten aan om hun personeelsleden en mandatarissen vertrouwd te maken met en wegwijs te maken in de thema's handicap en toegankelijkheid. Het vraagt de gemeenten ook om een van hun personeelsleden als toegankelijkheidsadviseur/begeleider aan te duiden en op te leiden.

2.4. *Regelmatig overleggen met personen met een handicap en hun verenigingen*

Het Centrum heeft vastgesteld dat gemeenten waar personen met een handicap regelmatig in gemeentelijke adviescommissies (zoals de Adviesraad voor personen met een handicap of

de Gemeentelijke adviescommissie voor ruimtelijke ordening en mobiliteit) enz.) of door gemeentelijke ambtenaren (zoals mobiliteitsadviseurs enz.) worden geraadpleegd, vaak beter met toegankelijkheid rekening houden. Het overleg tussen al deze instanties en personen met een handicap is essentieel en ligt helemaal in de lijn van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

Het Centrum raadt de gemeenten aan om dergelijke initiatieven aan te moedigen en om personen met een handicap nog meer bij alle stappen van de beleidsvoering te betrekken.

Overzicht van de aanbevelingen van het Centrum voor de gemeenten

Het Centrum raadt de gemeenten aan om een volledige audit uit te voeren van de toegankelijkheid van hun openbare infrastructuur voor alle categorieën van personen met een handicap. Deze audit moet als doelstelling hebben om de burger over het toegankelijkheidsniveau van openbare gebouwen te informeren, maar ook om de geleidelijke verbetering van hun toegankelijkheid te plannen en te begroten.

Het Centrum raadt de gemeenten aan om alle projecten en plannen aan een 'mainstream'-toets te onderwerpen om te garanderen dat bij alle stappen van beleidsvoering met toegankelijkheid rekening wordt gehouden. De gemeenten kunnen hiervoor een beroep doen op de diensten van (interne of externe) toegankelijkheidsadviseurs.

Het Centrum raadt de gemeenten aan om hun personeelsleden en mandatarissen vertrouwd te maken met en wegwijs te maken in de thema's handicap en toegankelijkheid. Het vraagt de gemeenten ook om een van hun personeelsleden als toegankelijkheidsadviseur aan te duiden en op te leiden.

Het Centrum raadt de gemeenten aan om dergelijke initiatieven aan te moedigen en om personen met een handicap nog meer bij alle stappen van beleidsvoering te betrekken.

3. AANBEVELINGEN VOOR HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

3.1. Maatregelen nemen om de toegankelijkheid van gemeentediensten te stimuleren, in het bijzonder door een netwerk van toegankelijkheidsadviseurs te ontwikkelen

Zelfs als de toegankelijkheidsdoelstelling een prioriteit is, is het gebrek aan middelen in sommige gemeenten een grote hinderpaal voor het toegankelijk maken van hun infrastructuur. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet daarom de gemeenten met stimulerende maatregelen steunen. Die kunnen uiteenlopende vormen aannemen zoals subsidies voor toegankelijkheidsaudits en/of voor werkzaamheden om de toegankelijkheid te verbeteren, samenwerkingsovereenkomsten met instanties gespecialiseerd in toegankelijkheid, toegankelijkheidsopleidingen voor gemeenteambtenaren enz.

Het Centrum heeft vastgesteld dat gemeenten nu al te vaak los van elkaar werken, hoewel ze veel van elkaar kunnen leren. Het Gewest kan de ontwikkeling van een netwerk van gemeentelijke toegankelijkheidsadviseurs steunen en een gewestelijk platform creëren waar ze opleidingen kunnen volgen, zaken kunnen bespreken, van gedachten kunnen wisselen en goede praktijken kunnen delen.

Het Centrum raadt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan om maatregelen te nemen die de gemeenten stimuleren om hun diensten beter toegankelijk te maken.

Het Centrum raadt het Gewest vooral aan om de ontwikkeling van een netwerk van gemeentelijke toegankelijkheidsadviseurs actief te steunen.

3.2. *Toe zien op de correcte uitvoering van Titel IV van de GSV (Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening) en op de uitbreiding van zijn werkingssfeer*

In Titel IV van de GSV zijn toegankelijkheidsvoorschriften vastgelegd. Die zijn van toepassing bij de bouw of renovatie van openbare en voor het publiek toegankelijke gebouwen. Het Centrum stelt echter nog regelmatig vast dat nieuwe of gerenoveerde gebouwen na de oplevering niet aan de wetgeving voldoen (aanwezigheid van drempels, te smalle doorgangen, geen liften enz.), ook al werden de plannen op toegankelijkheid getoetst.

Het Centrum raadt het Gewest aan om bij de oplevering van werken na te gaan of de toegankelijkheidscriteria die in Titel IV van de GSV zijn vastgelegd, in acht werden genomen. Dit om de volledige toegankelijkheid van nieuwe gebouwen te garanderen. Wanneer de criteria niet zijn nageleefd, vraagt het Centrum de Brusselse wetgever om sancties vast te leggen. Bij openbare of grotere gebouwen moet – zoals nu ook al in het Vlaams Gewest het geval is – systematisch het advies worden ingewonnen van een instantie gespecialiseerd in toegankelijkheid om na te gaan of de regels werden gerespecteerd.

Bovendien verschuilen bouwheren zich al te vaak achter bepaalde uitzonderingen voor geheel of gedeeltelijk beschermd gebouwen om geen rekening met de toegankelijkheidsvoorschriften te moeten houden.

Het Centrum raadt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan om voor alle werken aan een beschermd gebouw de verplichting op te leggen om een instantie te raadplegen die gespecialiseerd is in toegankelijkheid. Dit om een evenwicht te vinden tussen respect voor het erfgoed en toegankelijkheid voor iedereen.

3.3. *Een gewestelijk plan uitwerken om de bestaande bebouwde omgeving toegankelijk te maken*

Momenteel is de GSV enkel van toepassing op nieuwe of te renoveren gebouwen. De voorschriften gelden niet voor bestaande openbare gebouwen of gebouwen die voor het publiek toegankelijk zijn. Het bebouwde kader renoveren zal echter jaren in beslag nemen.

Om dit op te vangen moet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een actieplan opstellen om de bestaande bebouwde omgeving toegankelijk te maken. Hiervoor is een realistische kalender op korte, middellange en lange termijn nodig en moet het Gewest prioriteiten stellen. Het actieplan laat toe om een stand van zaken van de huidige situatie te maken en om vervolgens tegen een haalbaar tempo vooruitgang te boeken. Een langetermijnvisie is overigens de beste manier om optimaal met beperkte middelen om te gaan.

Het geleidelijk toegankelijk maken van de bestaande bebouwde omgeving moet voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een prioriteit worden. Dit moet de gemeenten helpen om allemaal dezelfde richting uit te gaan en op een vergelijkbare manier vorderingen te maken.

Het Centrum raadt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan om het toegankelijk maken van gebouwen, wegen en het openbaar vervoer bij ordonnantie te verplichten en om hiervoor duidelijke, realistische doelstellingen vast te leggen. Deze strategie moet worden vastgelegd in samenwerking met personen met een handicap, hun verenigingen en deskundigen op het gebied van toegankelijkheid.

3.4. *Een ordonnantie goedkeuren om discriminatie in de goederen- en dienstensector te verbieden*

In tegenstelling tot de federale overheid en de overige deelstaten heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nog altijd geen wet goedgekeurd die discriminatie in de goederen- en dienstensector verbiedt (behalve op het gebied van huisvesting; in de Brusselse huisvestingscode zijn antidiscriminatieregels vastgelegd).

Het Centrum raadt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan om anti-discriminatiewetgeving goed te keuren die discriminatie in de goederen- en dienstensector verbiedt.

Overzicht van de aanbevelingen van het Centrum voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het Centrum raadt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan om maatregelen te nemen die de gemeenten stimuleren om hun dienstverlening beter toegankelijk te maken. Het Centrum raadt het Gewest vooral aan om de ontwikkeling van een netwerk van gemeentelijke toegankelijkheidsadviseurs actief te steunen.

Het Centrum raadt het Gewest aan om bij de oplevering van werken na te gaan of de toegankelijkheidscriteria die in Titel IV van de GSV zijn vastgelegd, werden gerespecteerd. Dit om de volledige toegankelijkheid van nieuwe gebouwen te garanderen. Wanneer de criteria niet zijn nageleefd, vraagt het Centrum de Brusselse regelgever om sancties vast te leggen. Bij openbare of grotere gebouwen moet – zoals nu ook al in het Vlaams Gewest het geval is – systematisch het advies worden ingewonnen van een instantie gespecialiseerd in toegankelijkheid om na te gaan of de regels werden gerespecteerd.

Het Centrum raadt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan om voor alle werken aan een beschermd gebouw de verplichting op te leggen om een toegankelijkheidsbureau te raadplegen. Dit om een evenwicht te vinden tussen enerzijds respect voor het erfgoed en anderzijds toegankelijkheid voor iedereen.

Het Centrum raadt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan om het toegankelijk maken van gebouwen, wegen en het openbaar vervoer bij ordonnantie te verplichten en om hiervoor duidelijke, realistische doelstellingen vast te leggen. Deze strategie moet worden vastgelegd in samenwerking met personen met een handicap, hun verenigingen en deskundigen op het gebied van toegankelijkheid.

Het Centrum raadt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan om anti-discriminatiewetgeving goed te keuren die discriminatie in de goederen- en dienstensector verbiedt.

4. BESLUIT

Het is heden ten dage onaanvaardbaar dat gebouwen waarin diensten met een openbaar karakter worden aangeboden, niet toegankelijk zijn voor personen met een handicap. Om in orde te zijn met het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap moeten de gemeenten en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een ambitieus beleid voeren om de toegankelijkheid voor en het onthaal van personen met een handicap te garanderen. Opdat dit beleid succesvol zou zijn, moeten de nodige middelen worden vrijgemaakt. Bij het uitstippelen van dit beleid moet actief worden geluisterd naar personen met een handicap, hun verenigingen en toegankelijkheidsexperts.

Hoewel de toegankelijkheid van gebouwen cruciaal is voor het vrij verkeer van personen met een handicap, wijzen we er hier graag op dat een dergelijke maatregel zonder meer het comfort van alle burgers verhoogt. Daarom moeten de gemeenten en het Gewest de uitdaging van het verbeteren van de toegankelijkheid niet zien als verplichting, maar als een gelegenheid om de kwaliteit van hun dienstverlening aan al hun burgers te verbeteren.

5. WETTELIJKE REFERENTIES

- VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap
- Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie
- Protocol tussen de federale staat en de deelstaten ten gunste van personen met een handicap betreffende het concept van redelijke aanpassingen in België (BS 20/09/2007, FOD Sociale zekerheid)
- Titel IV en VII van de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening

6. ANDERE REFERENTIES

- Slotopmerkingen van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap bij het eerste periodieke rapport van België (oktober 2014)
- General Comment n° 2 (2014) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over artikel 9 van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap
- Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, *Toegankelijkheid van openbare gebouwen voor personen met een beperkte mobiliteit*, 2007
- Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, *Gelijke kansen als mainstreaming in het lokale beleid*, Groot Gelijk, 2008.
- Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, *Redelijke aanpassingen voor personen met een handicap in openbare diensten, Praktische tips voor aanbieders van openbare diensten*, 2009.

7. OVERGEMAAKT AAN:

- dhr. Rudy Vervoort, minister-president van de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bevoegd voor plaatselijke besturen, territoriale ontwikkeling, stedelijk beleid, monumenten en landschappen, studentenaangelegenheden, toerisme en de haven van Brussel;
- dhr. Pascal Smet, minister van de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bevoegd voor mobiliteit en openbare werken;
- mevr. Céline Frémault, minister van de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bevoegd voor huisvesting, levenskwaliteit, leefmilieu en energie. Lid van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC), bevoegd voor personen met een handicap;
- mevr. Bianca Debaets, staatssecretaris van de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bevoegd voor gelijkekansenbeleid;
- de colleges van burgemeester en schepenen van de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

1. BIJLAGE: WETTELIJKE REFERENTIES

1.1. VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

België heeft dit internationale verdrag in juli 2009 geratificeerd, waarna het op 1 augustus 2009 in werking is getreden.

Artikel 5 van het VN-Verdrag (gelijkheid en non-discriminatie) verbiedt elke vorm van discriminatie op grond van een handicap en bepaalt dat *'teneinde de gelijkheid te bevorderen en discriminatie uit te bannen, de Staten die Partij zijn, alle passende maatregelen nemen om te waarborgen dat redelijke aanpassingen worden verricht.'*

Artikel 9 van het VN-Verdrag gaat over de verplichtingen op het gebied van **toegankelijkheid** van de verdragsluitende staten zijn:

1. *'Teneinde personen met een handicap in staat te stellen zelfstandig te leven en volledig deel te nemen aan alle facetten van het leven, nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor of verleend worden aan het publiek, in zowel stedelijke als landelijke gebieden. Deze maatregelen, die mede de identificatie en bestrijding van obstakels en drempels voor de toegankelijkheid omvatten, zijn onder andere van toepassing op:*
 - a) **gebouwen, wegen, vervoer en andere voorzieningen in gebouwen en daarbuiten, met inbegrip van scholen, huisvesting, medische voorzieningen en werkplekken;**
 - b) *informatie, communicatie en andere diensten, met inbegrip van elektronische diensten en nooddiensten.*
2. *De Staten die Partij zijn, nemen tevens passende maatregelen om:*
 - a) **de tenuitvoerlegging van minimumnormen en richtlijnen voor de toegankelijkheid van faciliteiten en diensten die openstaan voor of verleend worden aan het publiek, te ontwikkelen, af te kondigen en de toepassing ervan te controleren;**
 - b) *te waarborgen dat private instellingen die faciliteiten of diensten aanbieden die openstaan voor of verleend worden aan het publiek, zich rekenschap geven van alle aspecten van toegankelijkheid voor personen met een handicap;*
 - c) **betrokkenen te trainen inzake kwesties op het vlak van de toegankelijkheid waarmee personen met een handicap geconfronteerd worden;**
 - d) **openbare gebouwen en andere faciliteiten te voorzien van bewegwijzering in braille en in makkelijk te lezen en te begrijpen vormen;**
 - e) **te voorzien in vormen van praktische hulp door mens of dier en in bemiddeling, waaronder begeleiders, mensen die voorlezen, en professionele doventolken om de toegang tot gebouwen en andere faciliteiten, die openstaan voor het publiek te vergemakkelijken; [...].**

- f) *andere passende vormen van hulp en ondersteuning aan personen met een handicap te bevorderen, teneinde te waarborgen dat zij toegang hebben tot informatie;*
- g) *de toegang voor personen met een handicap tot nieuwe informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, met inbegrip van het internet, te bevorderen;*
- h) *het ontwerp, de ontwikkeling, productie en distributie van toegankelijke informatie- en communicatietechnologieën, en communicatiesystemen in een vroeg stadium te bevorderen, opdat deze technologieën en systemen tegen minimale kosten toegankelijk worden.'*

Het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap vaardigde onlangs zijn **General Comment n° 2 (2014)** uit, waarin uitgelegd wordt hoe de verdragsluitende staten artikel 9 moeten omzetten. Hierin wordt gepreciseerd dat obstakels bij de toegang tot objecten, installaties, goederen en diensten die bestemd zijn of openstaan voor het publiek, progressief opgeheven moeten worden en dit onder voortdurend toezicht, om te komen tot volledige toegankelijkheid. Daarnaast wordt ook aangegeven dat de mogelijke kostprijs van het opheffen van bestaande obstakels niet als excuus mag worden gebruikt om zich van zijn verantwoordelijkheid te ontdoen. En omdat deze verplichting progressief moet worden uitgevoerd, moeten de verdragsluitende staten termijnen en budgetten vastleggen waarbinnen en waarmee de bestaande obstakels opgeheven zullen worden.

In zijn **slotopmerkingen bij het eerste periodieke rapport van België** (Concluding Observations - oktober 2014) heeft het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap België uitdrukkelijk aanbevolen om een **juridisch kader goed te keuren met precieze en bindende doelstellingen in verband met de toegankelijkheid** van gebouwen, wegen en het openbaar vervoer.

Artikel 29 van het VN-Verdrag gaat over **de participatie in het politieke en openbare leven**. Het legt de volgende aanbeveling vast: *'De Staten die Partij zijn, garanderen personen met een handicap politieke rechten en de mogelijkheid deze op voet van gelijkheid met anderen uit te oefenen, en verplichten zich:*

- a) *te waarborgen dat **personen met een handicap daadwerkelijk en ten volle kunnen participeren in het politieke en openbare leven**, hetzij rechtstreeks, hetzij via vrij gekozen vertegenwoordigers, met inbegrip van het recht, en de gelegenheid, voor personen met een handicap hun stem uit te brengen en gekozen te worden [...];*
- b) ***actief een omgeving te bevorderen waarin personen met een handicap daadwerkelijk en ten volle kunnen participeren in de uitoefening van openbare functies**, zonder discriminatie en op voet van gelijkheid met anderen en hun participatie in publieke aangelegenheden aan te moedigen [...].*

1.2. Antidiscriminatiewetgeving in België

In tegenstelling tot het Waalse Gewest en de Vlaamse en Franse Gemeenschap heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nog steeds geen wetgeving die discriminatie in de goederen- en dienstensector verbiedt. Het Gewest hanteert enkel een verbod op discriminatie op het vlak van werkgelegenheid en huisvesting.

Het Centrum hoopt dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest binnenkort een ordonnantie uitvaardigt die discriminatie in de dienstensector verbiedt (zie de Gewestelijke Beleidsverklaring 2014-2019 van de Brusselse Regering).

Alle antidiscriminatiewetteksten verbieden hetzelfde gedrag:

- directe discriminatie;
- indirecte discriminatie (bijvoorbeeld: niet de persoon met een handicap, maar wel zijn assistentiehond weigeren);
- pesten (op grond van een beschermd criterium);
- aanzetten tot discriminatie (iemand zeggen of bevelen om te discrimineren);
- redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap weigeren.

Artikel 4, lid 12 van de wet van 10 mei 2007 definieert redelijke aanpassingen als *'passende maatregelen die in een concrete situatie en naargelang de behoefte worden getroffen om een persoon met een handicap in staat te stellen toegang te hebben tot, deel te nemen aan en vooruit te komen in de aangelegenheden waarop deze wet van toepassing is, tenzij deze maatregelen een onevenredige belasting vormen voor de persoon die deze maatregelen moet treffen.'*

De gebrekkige toegankelijkheid van gemeentelijke voorzieningen leidt tot discriminatie en heeft tot gevolg dat een persoon met een handicap niet op voet van gelijkheid met anderen toegang heeft tot de diensten die de gemeente aanbiedt. Om dit probleem aan te pakken, dringen bevredigende alternatieven en redelijke aanpassingen zich op.

1.3. Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening (GSV)

Titel IV van de GSV legt de toegankelijkheidsvoorschriften vast die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bij de bouw of de ingrijpende renovatie van openbare gebouwen of gebouwen die voor het publiek toegankelijk zijn, in acht moeten worden genomen. Hij bevat onder meer voorschriften met betrekking tot toegangswegen, parkeerplaatsen, verplaatsingen binnenin gebouwen en voorzieningen.

De GSV vermeldt in zijn inleidende paragraaf dat **toegankelijkheid een recht is** voor personen met een beperkte mobiliteit en dat *'gebouwen met erfgoedwaarde niet uit het toepassingsgebied werden gehaald omdat het [...] principe van de toegankelijkheid voor personen met een beperkte mobiliteit primeert.'*